

Araştırma Makalesi

Mersin Univ Sağlık Bilim Derg 2023;16(2):180-190

doi:10.26559/mersinsbd.1184689

Türkiye'deki prelinik diş hekimliği öğrencilerinin dental travma konusundaki bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi

 Musa Acartürk¹, Ayşe Günay²

¹ Çankırı Karatekin Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Restoratif Diş Tedavisi ABD, Çankırı, Türkiye

² Dicle Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Pedodonti ABD, Diyarbakır, Türkiye

Öz

Amaç: Literatürde; ebeveynlerin, öğretmenlerin, diş hekimliği ve tıp fakültesi öğrencilerinin dental travma ile ilgili farkındalıklarını değerlendiren çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, farklı üniversitelerdeki prelinik (birinci ve ikinci sınıf) öğrencilerinin bu konudaki farkındalıklarını değerlendiren kapsamlı bir çalışmaya henüz rastlanmamıştır. Bu çalışma, dental travma konusunda teorik ve pratik eğitim almamış diş hekimliği fakültesi prelinik öğrencilerinin dental travma ile ilgili bilgi düzeylerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. **Yöntem:** Türkiye'deki diş hekimliği fakültelerinin birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan 15 soruluk anket formu, daha önceden kullanılmış olan anketler modifiye edilerek oluşturulmuştur. Çalışma için gerekli gözlem sayısının belirlenmesi amacıyla güç (power) analizi yapılmıştır. Anket sorularının cevapları yüzde olarak hesaplanmış ve verilerin analizinde ki-kare testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $\alpha=0.05$ olarak belirlenmiştir. **Bulgular:** Çalışmaya, sekiz farklı diş hekimliği fakültesinden toplam 586 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin çoğunluğu (%90.4) dental travma konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir. Kendisini yeterli bulan öğrencilerin %55.4'ü ise diş hekimleri üzerinden bilgilendiklerini ifade etmiştir. Prelinik öğrencilerinin; %85.2'si travma sonrası avülse olan dişlerin steril serum fizyolojik ile yıkayıp tekrar yerine yerleştirilmesi gerektiğini, %38.6'sı ise avülse dişlerin soketine yerleştirilememesi durumunda steril serum fizyolojik içerisinde muhafaza edilerek diş hekimine götürülmesi gerektiğini belirtmiştir. **Sonuç:** Anket sonuçları değerlendirildiğinde, prelinik diş hekimliği öğrencileri genel itibarıyla doğru yaklaşımlar sergilemiştir. Ancak, bazı sorular hakkında eksik ve yanlış bilgilere sahip oldukları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anket çalışması, dental travma, diş hekimliği öğrencileri

Yazının geliş tarihi: 05.10.2022

Yazının kabul tarihi: 10.05.2023

Sorumlu yazar: Musa Acartürk, Çankırı Karatekin Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Restoratif Diş Tedavisi ABD, Merkez/Çankırı. Tel: 0376 2189578, E-posta: m.acarturk@outlook.com

Not: 27-28 Ağustos 2022 tarihlerinde düzenlenen 6. Uluslararası "Başkent" Fen, Sosyal ve Sağlık Bilimleri Kongresi'nde özet sözlü bildiri (online) olarak sunulmuştur.

Evaluation of the knowledge levels on dental trauma of preclinical dentistry students in Türkiye

Abstract

Aim: In the literature, there are studies evaluating the awareness of parents, teachers and dentistry and medical school students about dental trauma. However, there has not yet been a comprehensive study evaluating the awareness of preclinical (first and second year) students in different universities on this issue. This study aimed to evaluate the knowledge level of dental trauma of preclinical students of the faculty of dentistry who had not received theoretic and practical training on dental trauma. **Method:** A 15-question survey prepared for first and second year students of dentistry faculties in Türkiye was created by modifying the previously used surveys. Power analysis was performed to determine the number of observations required for the study. The answers to the survey questions were calculated as percentages. The chi-square test was used in the analysis of the data. The significance level was determined as $\alpha=0.05$. **Results:** A total of 586 students from eight different faculties of dentistry participated in the study. Most of the students (90.4%) stated that they did not have enough knowledge about dental trauma. 55.4% of the students who found themselves sufficient stated that they were informed through dentists. Preclinical students; 85.2% stated that the teeth that were avulsed after trauma should be washed with sterile saline and repositioned, 38.6% stated that if the avulsed teeth could not be placed in the socket, they should be kept in sterile saline and taken to the dentist. **Conclusion:** When the results of the survey were evaluated, the preclinical dentistry students showed correct approaches in general. However, it was determined that they had incomplete and incorrect information about some questions.

Keywords: Dental trauma, dentistry students, survey study

Giriş

Vücudun maruz kaldığı fiziksel, kimyasal, psikolojik ve mekanik etkiler olarak ifade edilen travma kelimesi, eski Yunanca'da yara anlamına gelmektedir. Dental travma ise, ani iletici veya enerji boşalması sonucu oluşan diş kırıkları, dişlerin yer değiştirmesi, alveol kemik kırıkları, dişetlerinde meydana gelen ezilme ve yırtılma gibi durumlar için kullanılmaktadır.^{1,2}

Dental travma, hem süt dişlerinde hem de daimi dişlerde oluşabilmektedir. Genellikle üst santral, üst lateral, alt santral ve alt lateral dişler bu durumdan daha çok etkilenmektedir.^{3,4} Üst çenede alt çeneye göre daha sık gözlenen dental travmalar, çoğunlukla 8-11 yaş grubundaki çocuklarda vuku bulmaktadır. Cinsiyetler arasında görülme sıklığı açısından süt dentisyonda anlamlı bir farklılık bulunmazken, daimi dentisyonda erkeklerde daha fazla görülmektedir.⁵⁻⁹

Dental travmaların görülme sıklığı; yaş grubuna, cinsiyete, çalışmanın

gerçekleştirildiği ülkeye ve travma tipine göre farklılıklar göstermektedir. Etiyolojisinde; günlük aktiviteler (%38), spor (%31), şiddet (%12), trafik kazaları (%12), iş kazaları (%5) ve diğer sebeplerden (%2) kaynaklı faktörler bulunmaktadır.¹⁰ Dental travma sonucunda kron yaralanmaları, kök yaralanmaları, kron-kök yaralanmaları, alveol kemik kırıkları, dişeti hasarları, lüksasyon, intrüzyon, ekstrüzyon v.b. farklı durumlar ortaya çıkmaktadır.⁷

Tedavi prognozu; hastanın yaşına, dişlerdeki mobilitateye, kök gelişim durumuna, travmanın ne zaman, nerede ve nasıl gerçekleştiğine bağlı olarak değişiklik göstermektedir.⁷ Erken müdahale edilebilen olgularda tedavi prognozu daha başarılı olmaktadır.^{8,11} Dental travma hakkında gerekli bilgilere sahip olmak, ilk müdahale açısından önem arz etmektedir. Literatürde; tıp fakültesi öğrencilerinin⁵, ilköğretim öğretmenlerinin⁷ ve acil servis sağlık çalışanlarının⁹ dental travmalar hakkındaki bilgi düzeylerini değerlendirmeye yönelik

yapılmış çalışmalar mevcuttur. Bu çalışma ise, dental travma konusunda teorik ve pratik eğitim almamış diş hekimliği fakültesi prelinik öğrencilerinin dental travma hakkındaki bilgi düzeylerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın H0 hipotezleri aşağıdaki gibidir;

H0.1: Farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri ile öğrencilerin dental travma konusunda kendilerini yeterli bulmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0.2: Öğrencilerin eğitim düzeyleri (1. ve 2. sınıf) ile öğrencilerin dental travma konusunda kendilerini yeterli bulmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0.3: Cinsiyetler ile öğrencilerin dental travma konusunda kendilerini yeterli bulmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Gereç ve Yöntem

Çalışma için, Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan (28/06/2022, Toplantı No:26) gerekli izin alındı. Bu çalışma, Helsinki Deklerasyonu Prensipleri'ne uygun olarak yapılmış olup çalışmaya katılan bireylerden "Bilgilendirilmiş olur" alınmıştır. Bu çalışmaya, Türkiye'deki farklı diş hekimliği fakültelerinin birinci ve ikinci sınıflarında eğitim gören prelinik diş hekimliği öğrencileri dahil edilmiştir. Daha önceden kullanılmış ve geçerliliği mevcut olan anketler^{8,12-14} modifiye edilerek 15 soruluk anket formu oluşturuldu (Tablo 1). Anket formunun 4. sorusu, prelinik diş hekimliği öğrencilerinin dental yaralanmalar konusundaki bilgi seviyeleri bakımından kendilerini yeterli bulup bulmadıklarını sorgulamaktadır. Bu soruya evet cevabını veren öğrenciler, bilgi edindikleri kaynağı belirtmek üzere 5. soruya, hayır cevabını veren öğrenciler ise 6. soruya yönlendirildi. Anket formları online platform (Google Forms) üzerinden öğrencilere gönderildi. Herhangi bir zamanda dental travma konusunda teorik ve/veya pratik eğitim almış olan ve 18 yaşını doldurmamış prelinik diş hekimliği öğrencileri çalışmaya dahil edilmemiştir.

İstatistiksel Analiz

Bu çalışma için kaç gözlem ile çalışılacağına karar vermek üzere istatistiksel güç (power) analizi uygulanmıştır. Güç analizi için G-Power yazılımı ile farklı örneklem sayılarına ilişkin güç değerleri hesaplanmıştır. Güç değerleri hesaplanırken %5 hata payı ($\alpha=0.05$) alınmıştır. Gerçekleştirilecek olan araştırmaya, referans çalışmadan² cinsiyet değişkeni için uygulanan bağımsız örneklem t-testi kapsamında etki değeri yaklaşık $d=0.427$ olarak hesaplanmıştır. Güç değerlerine göre bu çalışmada toplam 186 (115 kadın ve 71 erkek) gözlem ile çalışıldığı takdirde %80 düzeyinde bir test gücüne ulaşılmaktadır. Sonuç olarak güç analizine göre, çalışmada 186 gözlem ile araştırma yapılabileceği belirlenmiştir. Sorulardan elde edilen cevaplar yüzdeler olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, sorulara verilen cevaplar (5. soru hariç. Çünkü bu soruyu sadece 4. soruya evet cevabını veren öğrenciler doldurmuştur. Bu sorunun analizi, işaretlenen cevap seçeneklerinin yüzdeler olarak belirlenmesi şeklinde yapılmıştır.) farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri, öğrencilerin eğitim düzeyleri ve cinsiyetler açısından istatistiksel analize tabi tutulmuştur. Verilerin analizi için SPSS 25.0 paket programında ki-kare testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $\alpha=0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Çalışmaya, sekiz farklı diş hekimliği fakültesinden 376 kadın (%64.2) ve 210 erkek (%35.8) olmak üzere 586 öğrenci katılmıştır. Anket formlarını birinci ve ikinci sınıftan 293'er öğrenci doldurmuş olup, sorulara verilen cevaplar ve yüzdeleri Tablo 1'de ifade edilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyete ve eğitim gördükleri üniversiteye göre dağılımları Tablo 2'de gösterilmiştir. Tabloda, üniversitelerin isimleri alfabetik şekilde sıralanarak numaralandırılmıştır. Farklı üniversitelerin diş hekimliği fakültelerinden katılan öğrenciler arasında cinsiyetler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 1. Preklinik diş hekimliği öğrencilerine yöneltilen anket soruları ve cevap yüzdelerinin dağılımı

Soru	Değişken	n(%)
1	Üniversite	
	Adıyaman Üniversitesi	60(10.3)
	Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi	63(10.6)
	Bingöl Üniversitesi	60(10.3)
	Çankırı Karatekin Üniversitesi	79(13.5)
	Dicle Üniversitesi	43(7.3)
	Fırat Üniversitesi	86(14.7)
	Harran Üniversitesi	87(14.9)
	Gaziantep Üniversitesi	108(18.4)
2	Sınıf	
	1. sınıf	293(50)
	2. sınıf	293(50)
3	Cinsiyet	
	Kadın	376(64.2)
	Erkek	210(35.8)
4	Dental yaralanmalar konusunda bilgi seviyesinin yeterli olduğunu düşünme	
	Evet	56(9.6)
	Hayır	530(90.4)
5	Dental yaralanmalar konusunda bilgi kaynağı	
	İnternet/tv	10(17.9)
	Eğitim programı/broşür	8(14.3)
	Diş hekiminden	31(55.4)
	Daha önce karşılaştığı dental yaralanmalardan	7(12.5)
6	Dental yaralanmalar sonucu, dişte/dişlerde ağrı ya da kırık olmasa da hastanın diş hekimine gitmesine gerek olduğunu düşünme	
	Evet	535(91.3)
	Hayır	5(0.9)
	Fikrim yok	46(7.8)
7	Dental yaralanmalar sonucu, diş hekimine başvurmanın aciliyetine yönelik algı (süre)	
	Hemen	155(26.5)
	Bir kaç saat içinde	112(19.1)
	Bir gün geçmeden	131(22.4)
	Ertesi gün	18(3.1)
	Fikrim yok	170(29.0)
8	Travma sonrası diş kırıldığında, kırık parçanın bulunmasının gerekliliğine yönelik düşünce	
	Evet	257(44.0)
	Hayır	174(29.5)
	Fikrim yok	155(26.5)
9	Dental yaralanmaya daimi diş mi yoksa süt dişi mi maruz kalmış, ayırt edebilme	
	Evet	337(57.5)
	Hayır	109(18.6)
	Fikrim yok	140(23.9)

Tablo 1 (devamı). Preklinik diş hekimliği öğrencilerine yöneltilen anket soruları ve cevap yüzdelerinin dağılımı

Soru	Değişken	n(%)
10	Daha önce bir dişin yerinden çıkmasına neden olan bir kaza ile karşılaşma durumu	
	Evet	176(30.2)
	Hayır	410(69.8)
11	Daimi dişi yerinden tamamen çıkan bir hastada dişi yerine yerleştirmeyi düşünme	
	Evet	166(28.3)
	Hayır	258(44.0)
	Fikrim yok	162(27.6)
12	Süt dişi yerinden tamamen çıkan bir hastada dişi yerine yerleştirmeyi düşünme	
	Evet	48(8.2)
	Hayır	426(72.7)
	Fikrim yok	112(19.1)
13	Travma sonrası yerinden çıkıp yere düşen ve kirlenen dişi yerine yerleştirmeye karar verirse ne yapacağı	
	Dişi fırça ile temizleyip yerine yerleştiririm	(0.1)
	Dişi musluk suyu altında yıkayıp yerine yerleştiririm	(0.7)
	Steril serum fizyolojik ile yıkayıp yerine yerleştiririm	(85.2)
	Yıkamadan yerine yerleştiririm	(0.3)
	Fikrim yok	(13.7)
14	Travma sonucu yerinden çıkan bir dişi eğer sokete yerleştirmeyi düşünmezse, diş hekiminden yardım alıncaya kadar nasıl saklayacağı	
	Buz içerisinde	(3.2)
	Musluk suyu bulunan bir kap içerisinde	(0.5)
	Pamuk veya peçete içerisinde	(4.1)
	Steril serum fizyolojik içerisinde	(38.6)
	Çocuğun ağzı/tükürüğü içerisinde	(7.0)
	Herhangi bir aseptik solüsyon içerisinde	(11.6)
	Süt içerisinde	(11.8)
Fikrim yok	(23.2)	
15	Dental yaralanmalarda, tetanoz aşısının var olup olmadığına önem verme	
	Evet	(58.9)
	Hayır	(2.9)
	Fikrim yok	(38.2)

Dental travma konusundaki bilgi seviyelerinin yeterliliği açısından, öğrencilerinin vermiş oldukları cevaplar ile öğrencilerin eğitim düzeyleri ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p>0.05$), farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu soruda 6 numaralı üniversitedeki öğrenciler, tablodaki diğer

üniversitelerin öğrencilerine göre daha fazla oranda (%98.8) "hayır" cevabı vermiştir. Genel olarak, öğrencilerin %90.4'ü dental travmalarda yeterli bilgiye sahip olmadığını ve kendisini yeterli bulan öğrencilerin ise %55.4'ü diş hekimleri üzerinden bildiklerini belirtmiştir. Bu durumda H0.1 hipotezi reddedilirken, H0.2 ve H0.3 hipotezleri kabul edilmiştir.

Tablo 2. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyet ve üniversite dağılımları

*	Diş Hekimliği Fakülteleri	Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
1	Adıyaman Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	40	20	60
2	Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	44	19	63
3	Bingöl Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	40	20	60
4	Çankırı Karatekin Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	53	26	79
5	Dicle Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	21	22	43
6	Fırat Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	61	25	86
7	Harran Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	53	34	87
8	Gaziantep Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	64	44	108
Toplam		376	210	586

Dental travma sonucu dişlerde ağrı ya da kırık olmasa bile hastanın diş hekimine gitmesinin gerekliliği sorusuna verilen cevaplar ile farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri, öğrencilerin eğitim düzeyleri ve cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Öğrencilerin %91.3'ü diş hekimine gidilmesinin gerekli olduğunu savunmuştur.

Dental travma sonrasında diş hekimine acilen başvurulması gereken süre için verilen cevaplar ile farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri, öğrencilerin eğitim düzeyleri ve cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu soruda "fikrim yok" seçeneği daha fazla (%29) işaretlenmiştir.

Travma sonrası dişin kırılması durumunda kırık parçanın bulunmasının gerekliliği sorusuna verilen cevaplar ile farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri, öğrencilerin eğitim düzeyleri ve cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Öğrencilerin %44'ü

kırık parçanın bulunmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Dental travmaya maruz kalan dişin, süt dişi mi yoksa daimi diş mi olduğunu ayırt edebilme sorusuna verilen cevaplar ile farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri ve öğrencilerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p>0.05$), cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu soruda erkek öğrenciler (%65.2) kadın öğrencilere (%53.2) göre daha fazla oranda "evet" cevabı vermiştir. Genel olarak, öğrencilerin %57.5'i süt dişleri ile daimi dişler arasında ayırım yapabileceğini belirtmiştir.

Öğrencilerin %69.8'i daha önce avülsiyona (dişlerin alveol kemiğinden tamamen çıkmasına) neden olan bir kaza ile karşılaşmadığını belirtmiştir. Avülse olan daimi dişin yerine yerleştirilmesi sorusuna verilen cevaplar ile öğrencilerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p>0.05$), farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri ve cinsiyetler

arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu soruda 3 numaralı üniversitedeki öğrenciler, tablodaki diğer üniversitelerin öğrencilerine göre daha fazla oranda (%55) “hayır” cevabı vermiştir. Ayrıca, bu soruda erkek öğrenciler (%52.4) kadın öğrencilere (%39.4) göre daha fazla oranda “hayır” cevabı vermiştir. Genel olarak, öğrencilerin %44’ü avülse daimi dişleri yerine yerleştirmeyi düşünmediğini belirtmiştir.

Avülse olan süt dişinin yerine yerleştirilmesi sorusuna verilen cevaplar ile öğrencilerin eğitim düzeyleri ve cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p>0.05$), farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu soruda 3 numaralı üniversitedeki öğrenciler, tablodaki diğer üniversitelerin öğrencilerine göre daha fazla oranda (%81.7) “hayır” cevabı vermiştir. Genel olarak, öğrencilerin %72.7’si avülse süt dişlerini yerine yerleştirmeyi düşünmediğini belirtmiştir.

Travma sonrasında kirlenmiş olan avülse dişin, yerine yerleştirilmeden önce yapılması gerekenler sorusuna verilen cevaplar ile öğrencilerin eğitim düzeyleri ve cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p>0.05$), farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu soruda 4 numaralı üniversitedeki öğrenciler, tablodaki diğer üniversitelerin öğrencilerine göre daha fazla oranda (%92.4) “steril serum fizyolojik ile yıkayıp yerine yerleştiririm” cevabını vermiştir. Genel olarak, öğrencilerin %85.2’si avülse olan dişlerin steril serum fizyolojik ile yıkayıp tekrar yerine yerleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Avülse bir dişin, diş hekimine götürülme sürecindeki saklanma koşulu sorusuna verilen cevaplar ile cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p>0.05$), farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri ve öğrencilerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu soruda 7 numaralı üniversitedeki öğrenciler, tablodaki diğer üniversitelerin öğrencilerine göre daha fazla oranda (%47.1) “steril serum fizyolojik içerisinde” cevabını vermiştir. Bu soruda 1.

sınıf öğrencileri (%39.9) 2. sınıf öğrencilerine (%37.2) göre daha fazla oranda “steril serum fizyolojik içerisinde” cevabını vermiştir. Genel olarak, öğrencilerin %38.6’sı avülse dişlerin steril serum fizyolojik içerisinde götürülmesini belirtmiştir.

Dental travmalarda tetanoz aşısının önemi sorusuna verilen cevaplar ile cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p>0.05$), farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri ve öğrencilerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu soruda 4 numaralı üniversitedeki öğrenciler, tablodaki diğer üniversitelerin öğrencilerine göre daha fazla oranda (%72.2) “evet” cevabı vermiştir. Bu soruda 2. sınıf öğrencileri (%66.2) 1. sınıf öğrencilerine (%51.5) göre daha fazla oranda “evet” cevabı vermiştir. Genel olarak, öğrencilerin %58.9’u tetanoz aşısının önemli olduğunu belirtmiştir.

Tartışma

Dental travmalar yaşamın her anında meydana gelebilmektedir. Mesai saatleri içerisinde oluşan durumlarda kişiler doğrudan diş hekimine başvurabilmektedir. Ancak, mesai dışı saatlerde, tatil günlerinde yani diş hekimine ulaşmanın zaman aldığı durumlarda ilk müdahalenin olay yerinde yapılabilmesi diş ve çevre dokuların tedavi prognozu açısından önem arz etmektedir. Sporcuların, öğretmenlerin, ebeveynlerin ve tıp fakültesi öğrencilerinin bu konudaki bilgi seviyelerini ölçmeye yönelik pek çok çalışma mevcuttur.^{8,12,13,15} Bu çalışma ise, Türkiye’deki diş hekimliği fakültelerinde eğitim görmekte olan ve dental travma konusunda eğitim almamış preklinik diş hekimliği öğrencilerinin, dental travma ile ilgili bilgi düzeylerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Dental travmalara erken müdahale edilmesi, tedavi prognozunun başarısında önemli bir etkidir. Bu konuda ebeveynlerin, öğretmenlerin ve sağlık çalışanlarının belirli bir farkındalığa sahip olmaları ilk müdahale açısından yararlı olmaktadır.¹¹ Literatür incelendiğinde; dental travma konusunda bilgi sahibi

olmayan, ebeveynlerin¹² oranının %63.4 olduğu, ilkökul öğretmenlerinin¹⁶ oranının ise %89.8 olduğu bildirilmiştir. Başka bir çalışmada, tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin %69.7'sinin dental travma hakkındaki bilgi seviyelerinden memnun olmadıkları ifade edilmiştir.⁸ Çalışma sonucunda, dental travma konusundaki bilgi seviyelerinin yeterliliği sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar ile farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Dolayısıyla H0.1 hipotezi reddedilmiştir. Bu durumun, bazı fakültelerde diğer diş hekimliği alan dersleri içerisinde dental travma konusuna değinilmiş olmasından kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Dental travma vakalarında, her zaman gözle görülebilen bir hasar meydana gelmemektedir. Ancak, travma sonucunda diş içerisindeki sinirler ve kan damarları zarar görebilmektedir. Böyle bir durumda muhakkak diş hekimine başvurulmalıdır.¹⁷ Dişi kırılan bir hasta için; acil servis doktorlarının %33.3'ü, acil servis hemşirelerinin %35'i, dental hemşirelerin ise %78.9'u diş hekimine başvurulması gerektiğini savunmuştur.¹⁹ Başka bir çalışmada, son sınıf tıp fakültesi öğrencilerinin %43.4'ü diş kırıklarında hastanın diş hekimine gitmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir.⁵ Literatürle benzer şekilde, prelinik diş hekimliği öğrencilerinin %91.3'ü dental travma sonrasında ağrı veya kırık olmasa bile hastanın diş hekimi kontrolüne gitmesini savunmaktadır. Prelinik öğrencilerine ait bu görüş, diş hekimliğindeki farklı derslerden edinmiş oldukları bilgilerden kaynaklı olabilir.

Dental travma sonrasında en kısa sürede diş hekimine başvurulması, tedavi prognozu açısından oldukça önemlidir.¹⁸ Dental travma sonrası diş hekimine başvurulması gereken süre için, tıp fakültesi öğrencilerinin %42.3'ü "1-2 saat"⁵, acil servis doktorlarının %33.3'ü, acil servis hemşirelerinin %40'ı ve dental hemşirelerin %100'ü "hemen" yanıtını vermiştir.¹⁹ Çalışma sonucunda, prelinik diş hekimliği öğrencilerinin %29'u bu konuda fikirleri olmadığını beyan etmiştir. Öğrencilerin bu

tutumunu, dental travma konusunda teorik ders almamaları ve yeterli bilgiye sahip olmamaları ile açıklamak mümkündür.

Dental travma sonucunda farklı yaralanma tipleri oluşmaktadır. Bu yaralanmalar arasında en sık kron kırıkları ile karşılaşmaktadır.^{3,20} Kron kırıklarının tedavisinde kırık parçanın tekrar yapılandırılması estetik, translüsensi ve renk uyumu açısından daha iyi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla travma sonrası kırık diş parçasının bulunması gerekmektedir.^{21,22} Diş hekimliği öğrencilerinin %58.8'i kırık diş parçasının bulunmasının gerekli olduğunu belirtirken², tıp fakültesi öğrencilerinin %43.4'ü⁵, acil servis doktorlarının %33.3'ü, acil servis hemşirelerinin %35'i ve dental hemşirelerin %78.9'u kırık diş parçası ile diş hekimine başvuracağını ifade etmiştir.¹⁹ Çalışma sonucunda, öğrencilerin %44'ü kırık parçanın bulunmasının gerekli olduğunu, %29.5'i gerekli olmadığını ve %26.5'i ise bu konuda fikri olmadığını ifade etmiştir. Aynı soruya farklı cevapların verilmesi, dental travma eğitimi almayan öğrencilerin bu konuda tereddütlerinin bulunması ile açıklanmaktadır.

Spor aktiviteleri sırasında dişlerde avülsiyon meydana gelebilmektedir. Böyle durumlarda dişlerin bir an önce yerine yerleştirilmesi gerekmektedir.²³ Donaldson ve ark.²⁴ avülse dişlerin kuru ortamda 15 dakikadan fazla kalması halinde, tekrar yerine yerleştirilmesini takiben kök rezorpsiyonlarının oluşabileceğini ifade etmiştir. Avülsiyon sonrasında dişin tekrar yerine yerleştirilmesi sorusuna ebeveynlerin %96.1'i "hayır" cevabını vermiştir.¹³ Bu konuda; acil servis doktorlarının %79.2'si, acil servis hemşirelerinin %80'i ve dental hemşirelerin %69.7'si dişini yerine yerleştirmeden diş hekimine göndereceğini belirtmiştir.¹⁹ Tıp fakültesi öğrencilerinin %48.9'u avülse dişler ile karşılaştıklarında kişileri acilen diş hekimine göndermeyi tercih etmektedir.⁵ Çalışma sonucunda, öğrencilerin %69.8'i daha önce herhangi bir avülsiyon ile karşılaşmadığını ve böyle bir durumda %44'ü daimi dişleri, %72.7'si de süt dişlerini tekrar yerine yerleştirmeyi düşünmediğini bildirmiştir. Öğrencilerin bu tutumlarının, hem teorik olarak bilgi

eksikliklerinin olmasından hem de klinik uygulama eğitimi almamış olmalarından kaynakladığını düşünmekteyiz.

Travma sonrası yere düşüp kirlenmiş olan dişlerin temizlenmesi ve tekrar yerine yerleştirilmesi gerekmektedir.²⁴ Temizlenmesi için farklı yollar bulunmakla birlikte, steril serum fizyolojik altında yıkanması daha uygundur. Bu konuda ebeveynlerin %51.4'ü dişi su altında yıkayacağını¹³, acil servis doktorlarının %54.2'si ve acil servis hemşirelerinin %55'i bu konuda bilgilerinin bulunmadığını bildirmiştir.¹⁹ Dental hemşirelerin %69.7'si ise dişleri steril salin solüsyonu altında temizleyeceğini belirtmiştir.¹⁹ Çalışma sonucunda, öğrencilerin %85.2'si avülse dişlerin steril serum fizyolojik ile yıkayıp yerine yerleştirilmesini uygun bulmuştur.

Avülse dişler tekrar yerine yerleştirilemediğinde, diş hekimine götürülmesi sürecinde farklı ortamlarda saklanmaktadır. Bunlardan; süt, serum fizyolojik ve kişinin kendi tükürüğü gibi ortamların daha sağlıklı olacağı belirtilmiştir.^{25,26} Farklı çalışmalar incelendiğinde; ebeveynlerin %50.84'ü su¹³, diş hekimliği öğrencilerinin %29.6'sı süt², tıp fakültesi öğrencilerinin %51'i buz⁵, acil servis doktorlarının %33.3'ü steril salin solüsyonu¹⁹, acil servis hemşirelerinin %25'i süt¹⁹ içerisinde saklamayı tercih etmiştir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin %38.6'sı avülse dişleri steril serum fizyolojik içerisinde saklamayı uygun bulmuştur. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde farklı ortamların tercih edildiği saptanmıştır. Bu durum, bireylerin en kısa sürede temin edebilecekleri materyalleri düşünerek tercih yapmaları ile açıklanabilmektedir.

Dental travmalar sonucu meydana gelen kirli yara yerleri tedavi edilmediği takdirde, bu alanlarda bakteriler çoğalabilmekte ve ürettikleri toksinler tetanoz hastalığına sebebiyet verebilmektedir. Avülsiyon durumunun meydana gelmesi halinde tetanoz aşısının yapılması gerekmektedir.²⁶ Dental yaralanma vakalarında tetanoz aşısının yapılması hakkında; diş hekimliği öğrencilerinin %60.29'u bu konuda fikri olmadığını belirtirken², ebeveynlerin

%95.33'ü ise tetanoz aşısının önemli olduğunu vurgulamıştır.²⁷ Çalışma sonucunda, prelinik diş hekimliği öğrencilerinin %58.9'u tetanoz aşısının önemli olduğunu ifade etmiştir. Prelinik öğrencilerinin, bu konudaki farkındalığının diğer teorik derslerden kaynaklanmış olabileceğini düşünmekteyiz.

Literatür çalışmaları incelendiğinde; ebeveynlerin, sağlık çalışanlarının, tıp ve diş hekimliği öğrencilerinin dental travmalar konusunda detaylı bilgilere sahip olmadıkları saptanmıştır. Ancak, dental travmalarda ilk müdahalenin çok önemli olduğu ve tedavi başarısı üzerinde önemli bir rol oynadığı göz önüne alındığında, diş hekimlerinin bu konuda toplumu bilgilendirmesi ve gerekli yönlendirmeleri sağlamasının uygun olacağı kanaatindeyiz. Bu uygulamalar dental travma sonucu hasarların en aza indirilmesine ve tedavi masraflarının da azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç

Prelinik diş hekimliği öğrencileri, dental travma konusunda belirli bir bilgi seviyesine sahiptir. Ancak, öğrenciler bu konudaki bilgi birikimlerini yeterli bulmadıklarını belirtmiştir. Sorulara verilen cevaplar ile farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri, öğrencilerin eğitim düzeyleri ve cinsiyetleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu durum aşağıda özetlenmiştir.

- Farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri ile soru 4, 11, 12, 13, 14 ve 15'e verilen cevaplar arasında,
- Öğrencilerin eğitim düzeyleri ile soru 14 ve 15'e verilen cevaplar arasında,
- Cinsiyetler ile soru 9 ve 11'e verilen cevaplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Çalışma sonucunda; H0.1 hipotezi reddedilmiş ve H0.2 ile H0.3 hipotezleri kabul edilmiştir.

Çalışmanın Kısıtlılıkları: Bu çalışma, 2022-2023 eğitim öğretim yılı Güz döneminde, Türkiye'deki sekiz farklı diş

hekimliği fakültesinin (Tablo 2) birinci ve ikinci sınıfında eğitim gören, 586 preklidik diş hekimliği öğrencisinin (376'sı kadın, 210'u erkek), dental travma konusundaki bilgi düzeylerini değerlendirmeye yönelik olan anket sorularına vermiş oldukları cevaplar ile sınırlıdır.

Yazar Katkıları: Fikir/Tasarım: MA, AG; Denetleme: MA, AG; Veri Toplama ve İşleme: MA, AG; Analiz ve Yorum: MA, AG; Kaynak Taraması: MA, AG; Makalenin Yazımı: MA; Eleştirel İnceleme: MA, AG.

Çıkar Çatışması: Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Mali Destek: Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın yapılması, makalenin yazımı ve çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Kaynaklar

1. Andreasen JO, Andreasen FM. Essentials of traumatic injuries to the teeth. 2nd ed. Copenhagen: Munksgaard and Mosby; 2000.
2. Özmen B, Yılmaz S, Kaya Z, Güney HZB. Klinik öncesi bir grup diş hekimliği öğrencilerinin dental travmaya yaklaşımı: bir anket çalışması. *Selcuk Dent J.* 2021; 8(3): 703-707.
3. Avşar A. 7-14 yaş grubu çocuklarda görülen travmatik yaraların incelenmesi. *CÜ Diş Hek Fak Derg.* 2002; 12: 37-43.
4. Altay N, Güngör HC. A retrospective study of dento-alveolar injuries of children in Ankara, Turkey. *Dent Traumatol.* 2001; 17(5): 201-204.
5. Bozatlıoğlu R, Münevveroğlu AP. Tıp fakültesine devam eden son sınıf öğrencilerinin travmatik dental yaralanmalara yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Diş Hekimliği Bilimleri Dergisi.* 2015; 1: 42-46.
6. Bastone EB, Freer TJ, McNamara JR. Epidemiology of dental trauma: a review of the literature. *Aust Dent J.* 2000; 45: 2-9.
7. Ersin N, Önçağ Ö, Ertuğrul F, ve ark. İlkokul öğretmenlerinin dental travmalarla ilgili bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi.* 2011; 12: 63-68.
8. Eden E, Kılınç G, Ellidokuz H. İzmir ilindeki iki tıp fakültesine devam eden son sınıf öğrencilerinin dental travmaya yaklaşımları. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi.* 2011; 25: 31-37.
9. Çiftçi H. Acil serviste görev alan sağlık çalışanlarının çocuklarda dental travma sonrası diş ve çene yaralanmalarına yaklaşımlarının değerlendirilmesi [Bitirme Tezi]. İzmir, Türkiye: Ege Üniversitesi/Diş Hekimliği Fakültesi Pedodonti Ana Bilim Dalı; 2011.
10. Gassner R, Tuli T, Hächl O, Rudisch A, Ulmer H. Cranio-maxillofacial trauma: a 10 year review of 9,543 cases with 21,067 injuries. *J Craniomaxillofac Surg.* 2003; 31(1): 51-61.
11. Zaleckiene V, Peciuliene V, Brukiene V, Drukteinis S. Traumatic dental injuries: etiology, prevalence and possible outcomes. *Stomatologija.* 2014; 16(1): 7-14.
12. Ozer S, Yılmaz El, Bayrak S, Tunc ES. Parental knowledge and attitude regarding the emergency treatment of avulsed permanent teeth. *Eur J Dent.* 2012; 6(4): 370-375.
13. Tozoğlu Ü, Şahin H. Ebeveynlerin dental avulsiyon ve tedavisi hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniv Diş Hek Fak Derg.* 2006; 16(3): 19-22.
14. Nourwali IM, Maddhar AK, Alsaati BH, Alhazmi RA, AlAyoubi SM, AlHarbi SS. Emergency management of dental trauma: a survey of public knowledge, awareness, and attitudes in Al-Madinah Al-Munawwarah. *Clin Cosmet Investig Dent.* 2019; 11: 279-284.
15. Keçeci AD. Sporcularda dental travma. *Egzersiz.* 2007; 1(1): 6-15.
16. Bayrak S, Tunc ES, Sari E. Evaluation of elementary school teachers' knowledge and attitudes about immediate emergency

- management of traumatic dental injuries. *Oral Health Prev Dent*. 2012; 10(3): 253-258.
17. Sari ME, Ozmen B, Koyuturk AE, Tokay U, Kasap P, Guler D. A retrospective evaluation of traumatic dental injury in children who applied to the dental hospital, Turkey. *Niger J Clin Pract*. 2014; 17(5): 644-648.
 18. Kaul R, Jain P, Saha N, et al. Evaluation of knowledge, awareness, and attitude toward emergency dental trauma management among the school teachers of Kolkata. *Indian J Dent Res*. 2017; 28(6): 595-603.
 19. Çiftçi V, Serin BA, Doğan MC, Sarıtürk Ç. Sağlık çalışanlarının dental yaralanmalara yönelik bilgi ve farkındalıklarının değerlendirilmesi. *Turkiye Klinikleri J Dental Sci*. 2019; 25(1): 1-10.
 20. Petrovic M, Kühl S, Slaj M, Connert T, Filippi A. Dental and general trauma in team handball. *Swiss Dent J*. 2016; 126(7-8): 682-686.
 21. Karakaya Ş, Özer F. Kırılmış bir anterior dişin kendi kırık parçası ile restore edilmesi: 2 yıllık vaka raporu. *OMÜ Diş Hek Fak Derg*. 2004; 5(1): 30-34.
 22. Singh TK, Passi D, Aggarwal S, Mohan S, Sharma A, Gupta U. Esthetic management of complicated crown fracture of three permanent maxillary teeth by grout technique- A case report. *J Family Med Prim Care*. 2019; 8(7): 2538-2541.
 23. Moran I, James M, Cook W, Perry M. Tooth avulsion. *BMJ*. 2016; 25: 353.
 24. Donaldson M, Kinirons M, J. Factor affecting the time of onset of resorption in avulsed and replanted teeth in children. *Dent Traumatol*. 2001; 17: 201-205.
 25. Huang SC, Remeikis NA, Daniel JC. Effects of long-term exposure of human periodontal ligament cells milk and other solutions. *J Endod*. 1996; 22: 30-33.
 26. Fouad AF, Abbott PV, Tsilingaridis G, et al. International Association of Dental Traumatology guidelines for the management of traumatic dental injuries: 2. Avulsion of permanent teeth. *Dent Traumatol*. 2020 May 27. Epub ahead of print.
 27. Soğukpınar Önsüren A, Mutluay M, Mutluay AT. Ebeveynlerin çocuklarda süt ve daimi diş yaralanmaları hakkındaki bilgi düzeyi ve tutumunun değerlendirilmesi. *EÜ Dişhek Fak Derg*. 2022; 43(1): 1-9.